

rescriptum presentari contigerit, in causa solus procedere queat.

Ufusque habet, ut non nisi uni de tribus rescriptum delegatorum presentetur; isque solus de causa cognoscat.

XLIII. Nequaquam tamen per presentationem, quin & acceptionem rescripti ab uno judicum factam, aliorum auctoritas ita expirat, quin adhuc liberum sit impetranti rescriptum ad ipsos revocare, si prior vel non potuerit, vel noluerit in causa procedere; uti declarat Pontifex in citato Cap. 8. tamen negotium etiam fuisset coram ipso inchoatum. Vide Zypaem Conf. 1. De Rescriptis.

XLIV. Hoc nonnullis in hodierno stylo displicet, quod iudices designentur ad postulationem partis; ac praeterea de tribus designatis electio impetranti detur, cui de tribus quem sibi favoritorem credit, Rescriptum delegationis praesentet; quod sane (ait Carolus Fevretius lib. 4. De Abusu cap. 2. num. 11.) nec fieri nec tolerari oportet ex ratione Jurisconsulti in L. 47. de Judicio: "Observandum est, ne is iudex detur, quem altera pars nominatim petiit, id enim iniqui esse exempli Adrianus rescripsit.

Quomodo iudices & delegati causam instruere, sententiam proferre, ac exequi possint, aut debeant, dicitur inferius, ubi de instructioe causarum, sententiarum prolatione earumque executione speciatim tractabitur.

CAPUT III.

De Judicibus delegandis in Partibus; & non evocandis extra Provinciam.

- 1 Primitus iudices delegabantur in partibus etiam remotissimis.
- 2 Ad evitanda incommoda Concilium Lateranense statuit, nullum posse citari extra suam Dioecesim ultra duas dietas.
- 3 Dietae hic sumuntur pro dietis vulgaribus non legalibus.
- 4 Hoc sensu dietas accepit Concilium Andegavense.
- 5 Bonifacius VIII. constitutionem Concilii Lateranensis restrinxit ad unam dietam.
- 6 Jam pridem iudicavit Synodus Nicæna conveniens esse ut negotia terminentur in locis ubi orta sunt.
- 7 Synodus Tridentina videtur desiderare ut causa delegentur iudicibus Synodalibus singularum respectivè Dioecesum.
- 8 In Gallia, causa appellationis committenda est in propria Dioecesi.
- 9 In Belgio etiam extra propriam Dioecesim iudicis delegantur; nec hoc videtur absolute repugnare Concilio Tridentino.
- 10 Juxta notorium usum Belgii incolae non possunt trahi in iudicium extra Provinciam.
- 11 Hic usus indicatur in antiquis tabulis Cortenbergensibus.
- 12 Eundem confirmat Bulla aurea Caroli IV.
- 13 Id ipsum jam pridem juramento interposito promiserunt Principes Belgii.
- 14 Gravissima poena constituta in eos qui incolae Brabantiae evocarent extra Brabantiam.
- 15 Aliquando excepta fuerit causa coram Episcopis tractanda.
- 16 Anno 1515. civitates Brabantiae à Principe impetrarunt ne ultra ex causa ad tribunalia Ecclesiastica extra Brabantiam evocari possent.
- 17 Hodie Episcopi extra Brabantiam residentes habent tribunalia in Brabantia coram quibus citantur incolae Brabantiae.
- 18 In causis spectantibus ad Curiam Romanam debent Belgae iudicari per iudices delegatos in partibus.
- 19 De hoc jure Belgarum conservando solliciti fuerit Magistralus Regii in promulgatione Concilii Tridentini.
- 20 Hoc jus Belgarum etiam agnovit S. Congregatio Cardinalium interpretum Concilii Tridentini.
- 21 Scriptores etiam exteri de hoc privilegio Belgarum mentionem faciunt.
- 22 Iudices in partibus hic dicuntur, qui in singulis propriis citatorum Provinciarum delegantur.
- 23 In Hispania exemplum non potest eligere Conservatorem extra regnum.
- 24 Rex Hispaniae suscipit defensionem illius qui ad curiam Romanam extra regna Hispaniae vocatur.
- 25 Similiter in Hispania Episcopi residentes extra regnum debent deputare Vicarios in regno.
- 26 In Gallia nullus potest citari extra regnum sed causa deleganda in partibus.
- 27 Executor citans aliquem extra regnum potest super eo conveniri.

- 28 Ufus Galliae habet ut iudices delegentur intra limites parliamenti cujusque Provinciae.
- 29 Ratio istius usus.
- 30 Ab hoc usu non videtur dissona praxis Belgii & quandam aliquis videatur citari extra Provinciam.
- 31 An hodie Belgae possint citari vigore rescripti delegatoris ultra unam dietam extra suam Dioecesim.

I. Um primitus iudices delegari ceperunt, ficuti omnimoda erat circa personas delegandas libertas Delegantis; ita quoque quoad locum in quo iudicium delegationis esset peragendum, nulla erat restrictio; solebantque etiam in partibus remotioribus iudices impetrari; ipsaeque partes coram eis ad loca illa remotiora comparere cogebantur.

II. Verum Concilium Lateranense sub Innocentio III. advertens, quod "nonnulli gratia Sedis Apostolicae abutentes, litteras ejus ad remotos iudices impetrare niterentur, ut reus fatigatus laboribus & expensis liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur," statuit, "ne quis ultra duas dietas extra suam Dioecesim per litteras Apostolicas ad iudicium trahi possit." Cap. 21. De Rescriptis.

III. Quare Glossographus hic, num. Constitutio intelligatur de vulgaribus dietis quae habentur secundum consuetudinem regionis, aut de legalibus, secundum quas viginti millaria computantur pro dieta L. 3. ff. De V. S. resolvit autem Glossographus, quod de vulgaribus intelligenda sit; & ita quoque aliquando per Senatum Parisiensem iudicatum fuisse refert Choppinus lib. 2. De S. P. tit. 5. num. 9.

IV. Hoc sensu Concilium Andegavense 1365. à Simone Archiepiscopo Turonensi cum Suffraganeis celebratum intellexit dietas colligitur ex Can. 3. ubi imprimis narrat, quod nonnulli in Provincia Turonensi dietas diversimode in calibus praemissis (id est Rescriptorum Sedis Apostolicae) niterentur computare. Post haec dicit: "Nos vero de communi consilio & assensu totius Concilii duodecim leucas taxamus pro dieta vulgari vel etiam usuali in Dioecesi Turonensi & Andegavensi; in Britannia vero & Cænomania decem leucas taxamus pro dieta.

Deinde concludit: "Itaque reus à me Dioecesis Turonensis & Andegavensis ultra duodecim, & in Britannia & Cænomania, ultra decem leucas per litteras Apostolicas non trahatur.

V. Dum hic non non permittant ultra unam dietam quae 12. aut 10. leucas comprehendit à fine Dioecesis reum in iudicium trahi per litteras Apostolicas, indubie reflectunt ad Constitutionem Bonifacii VIII. in Cap. STATUTUM De Rescriptis in 6. qua statutum fuit, ut si actor & reus ejusdem civitatis seu Dioecesis fuerint, extra ipsas causa non committatur, nec conveniatur aliquis eorumdem, nisi in duobus casibus ibidem nominatim expressis, in quibus casibus extra dictas civitatem & Dioecesim possit causa committi: Nullus tamen (ait) eorum ultra UNAM DIETAM à fine sua Dioecesis valeat conveniri.

Deinde addit eadem Constitutio: "Cum autem actor & reus civitatum & Dioecesium fuerint diversarum, si actor in civitate vel Dioecesi rei iudicem habere recuset: ipsum non in sua, sed in alta civitate vel Dioecesi liberè impetrare valeat reumque trahere ad eandem; dummodo locus (ait) ad quem eum traxerit, ultra unam dietam minime sit remotus.

Licet ergo Bonifacius in hac Constitutione permiserit reum citari quibusdam casibus extra suam civitatem vel Dioecesim, noluit tamen eum ultra unam dietam à fine suae Dioecesis citari.

VI. Conveniens esse, ut causae terminentur ubi exortae sunt, jam pridem iudicavit Synodus Nicæna, uti refertur Can. 12. in collectione Canonum sub nomine Adriani I. "Prudentissimi me (inquit) iustissimeque Nicæna, sive Africana Decreta, definiunt, quae tamque negotia in suis locis, ubi orta fuerint, finienda." Plures Canonones id ipsum praesertim in causis Clericorum & Episcoporum, astringentes collegit & retulit Gratianus Caus. 3. q. 6.

VII. Unde praedicta Constitutio in quantum restringit evocationes causarum è locis in quibus ortae sunt, ubique recepta fuit; quin & Synodus Tridentina volens, ut habeat unaquaeque Dioecesis quatuor saltem, aut etiam plures probatas personas, ac ut supra qualificatas, quibus causae à quolibet Legato vel Nuntio, atque etiam à Sede Apostolica committantur, satis innuit, se saltem optare, ut causae iudicibus Synodalibus singularum respectivè Dioecesium committantur.

VIII. Imò si Philippo Probo credamus in notis ad Glossam Pragmaticae Sanctionis tit. De Causis. §. Statuit, verbo TERMINENTUR ET FINIANTUR num. 8. in Gallia debet causa delegari, in Dioecesi in qua appellatus degit, aut in ea in qua prima instantia fuit facta, alias appellatur ab ea rescripti oblatione tamquam ab abusu.

Et ex Joanne Chenu refert Carolus Fevretius lib. 4. De Abusu cap. 2. num. 9. "Papa in Dioecesi in qua lites coepta est, atque in partibus ubi causam in prima instantia tractari & decidi debuit, Rescripto suo litem ultimo iudicio dirimendam committere debet alias, si extra Dioecesim, in spe, et à liti origine, Rescriptum dirigatur, locus erit appellationi ab abusu.

Tertiumque Choppinus lib. 2. De S. P. tit. 4. num. 5. quod cum à sententia Officialis Capituli Turonensis exempti esset appellatum ad Sedem Apostolicam, atque causa commissa esset duobus Canonice Ecclesiae Cænomanenensis in Provincia Turonensi, quia tamen erat extra Dioecesim Turonensem, delegationem fuisse declaratam abusivam anno 1535. ac rursus in simili casu anno 1564.

Notat Insuper Joannes Lucius lib. 2. tit. 4. Inquisitorem fidei, auctoritate Pontificis constitutum, & à Rege admissum non potuisse partes litigantes coram se citare, nisi esset in Regno; quia juxta SS. Canones, Rei delati extra suas Dioeceses evocari non poterant. Itaque (ait) pronuntiatum est, eum qui ab ejusmodi evocatione velut ab abusu provocasset, recte atque exornate provocasse.

IX. Licet Synodus Tridentina (uti dictum est) optare videatur, ut causae à iudicibus in suis respectivè Dioecibus ubi ortae sunt, definiantur; ideoque praedicta praxis Regni Galliae à mente Synodi non appareat difformis, non apparet tamen, quod Synodus absolute statuerit, ut causae in aliqua Dioecesi ortae tantum delegentur iudicibus ejusdem Dioecesis, atque hac in parte restrinxerit Constitutionem Bonifacii VIII. Cum enim eam derogationem non exprimat, credit Zypaeus Conf. 1. De Offic. Jud. deleg. Synodum Tridentinam hac in parte juri antiquo non derogasse; posseque consequenter, iudices etiam aliarum Dioecesium delegari, intra terminos tamen à Bonifacio VIII. constitutos, id est, non ultra unam dietam extra Dioecesim, praesertim in secundis & tertiis instantiis; quod & notoriae praxi Belgii consonat.

X. Verum haec ita nihilominus limitanda sunt, ut causae semper intra Provinciam maneant; nec Belgae praetextu cujusvis delegationis extra patriam in iudicium trahantur; puta Brabantus extra Brabantiam litigare cogatur.

Hoc enim notorium & vetusto usu receptum est, & Principum Diplomatum cautum, imò & à Principibus interposito etiam Juramento Belgis promitti solitum, ut Belgae extra patriam seu Provinciam in iudicium trahi non sinantur.

XI. Et quidem in antiquissimis illis Tabulis, quos anno 1312. Joannes Dux Brabantiae condidit Cortenbergae, ac inde Tabulae Cortenbergenses vulgò vocantur, studiose inculcatur, ut subditi & incolae per iudices indigenas eo loco quo forum sortiantur, secundum cujusque civitatis leges iudicentur, interposita fide de non permittendo, ut quis adversus ea faciat. Verba latine reddita sunt: Cunctis ius postulantis iudicia reddi faciemus per Scabios, aut eos, quibus iudicare incumbit atque uti secundum proposita negotia forum sortiuntur, nimirum unicuique secundum ius civitatis suae, nec adversus hoc faciemus, aut fieri patiemur; & si quid elucidan dum, aut mutandum incidet circa leges, id semper fiet adhibito consilio bonorum virorum hujus regionis. Quae omnia si-

de, & iurejurando nostro, cæcis Sacrosanctis Evangelii, promittimus per nos, & successores nostros firma, & stabili fore, atque immutatos, ut ab aliis observentur.

Extant haec tabulae parte I. Edict. Brabant. lib. 2. tit. 1. cap. 2.

XII. Deinde eodem libro tit. 2. extat privilegium Caroli IV. vulgò Bulla aurea, ejusque iterata confirmatio, qua Duci Brabantiae conceditur, ne ullibi gentium extra propriam regionem Brabantis diem dicere, aut litem intendere audeat.

XIII. Adhuc jam pridem promiserunt Principes, etiam juramento interposito, perpetuo firmum & stabile fore, ne alter alterum extra Provinciam in jus vocet; ut habetur in lato introitu Joannae Ducissae Brabantiae die 3. Januariae, extatque citata parte 1. Edict. Brabantiae lib. 2. tit. 1. cap. 4.

XIV. Extat ibidem cap. 6. letus introitus Anthonii Ducis Brabantiae, quo idem articulus auctor promittitur, addito insuper promisso, severitatem poenae (videlicet perditionis corporum & bonorum, Verbeuren syn liff ende syn goed) in contravenientes, se nulli moderaturum.

XV. Addit tamen exceptiones paucas intuitu jurisdictionis Ecclesiasticae, nimirum in causis testamentorum, pactorum antenuptialium, elemosynarum, & bonorum Ecclesiasticorum.

Cum enim olim tres causarum species ad Audientiam Ecclesiasticam Leodiensium vel Cameracensium Episcopi deduci possent, videlicet de testamentorum validitate, de pactis antenuptialibus, & rebus in pios usus donatis, seu per amortizationem subductis saeculari potestati (uti supra tit. 2. cap. 1. 2. & 3. ostensum est) etiam primitus indultum fuit, ut his ex causis coram illis Episcopis extra Brabantiam comparere deberent.

XVI. Verùm anno 1555. Deputati Civitatum Brabantiae diserti à Principe stipulati sunt, ne municipes vel incolae Brabantiae ulla ex causa ad tribunalia Ecclesiastica evocari possent, aut jurisdictionem vicinorum Episcoporum agnoscere, nisi per Delegatos in Brabantia residentes & jus dicentes; uti habetur in Additione 2. ad Latum introitum Caroli V. art. 3. Verba sunt: Dat de ondarfaten onses voorschreven landts van Brabant in den Bisschopdomme van Luycke ende Camerycke, buyten den selve Lande van Brabant gelegghen, voor t Geestelycke gherichte, niet en jullen moghen worden betoghen van heuren personen oft goeden, die in onsen voorschreven Lande van Brabant ghelegghen oft geseten zyn: Maer dai die inde Gheestelycke Hoven der selver Bisschoppen binnen den Lande van Brabant gestelt, getoghen sullen worden ten rechte, alsoo langhe als de selve Geestelycke Hoven in den selven onsen lande van Brabant liggeren sullen. Id est: Ut subditi dictae nostrae ditionis Brabantiae in Dioecibus Leodiensi & Cameracensi extra dictam Brabantiam Provinciam coram tribunali Ecclesiastico nec ratione personae aut bonorum in dicta nostra Brabantiae Provincia sitorum, conveniri possint, verùm quod ad Curias Ecclesiasticas dictorum Episcoporum intra Brabantiam constitutas in jus vocabantur, donec dictae Ecclesiasticae Curiae in praefata Brabantiae nostra Provincia extiterint.

XVII. Haec cautio solemnè Principis juramento firmata, ad hanc diem religiosè custoditur. Hinc Archiepiscopi Mechliniensis, & Cameracensis, item Episcopus Namurcensis per suos Officiales in Brabantia residentes & pro tribunali sedentes jus dicunt municipibus & incolis Brabantiae; neque extra Brabantiam in causis etiam merè Ecclesiasticis umquam citare praesumunt.

XVIII. Nec Episcopus dumtaxat hisce in partibus non residentes, debere per iudices in patria residentes iudicare; sed & Curiam Romanam & Romanum Pontificem, tam in causis ad ejus cognitionem in prima instantia spectantibus, quam per appellationem ad ipsum devolutis debere per iudices in partibus delegatos iudicare; nec municipes aut incolae Brabantiae, seu Laicos seu Ecclesiasticos vi litterarum Sedis Apostolicae extra Brabantiam evocari posse, Belgis ac praesertim Brabantinis jam pridem omnino persuasum fuit.

XIX. Quam solliciti Magistratus Belgici, ac notanter Brabantini ne quid huic patrio juri detractum esse videretur, per promulgationem Concilii Tridentini in Belgio, intelligitur ex Notis ejusdem Concilii Decretis per Magistratus Regios appositis.

Ad cap. 8. Sess. 13. quo decernitur ut causae Episcoporum, cum pro criminis objecti qualitate comparere debeant, coram Pontifice Maximo referantur, ac per ipsum terminentur, speciatim Brabantini observarunt, hac ratione extra Patriam fore trahendos, quod directo adversatur indulto Summorum Pontificum, Leonis & Clementis, & constitutionibus, Suae Majestatis, & Illustrissimorum ejus Praedecessorum, qui non sine gravi ac praegnantia causa id concesserunt.

Rursum ad cap. 5. Sess. 22. Quod statuitur de cognitione adhibenda in dispensationibus; cum hac cautione accipiendum esse monetur, ne subditi hac occasione extra Provincias suas evocentur.

Denique ad cap. 10. Sess. 25. dicunt: Quod statuitur, designandas esse personas aliquot praeter Ordinarium, quibus causae Ecclesiasticae in partibus delegandae committantur: sic accipiendum monent Brabantini, ne hac occasione subditi extra patriam evocentur.

Scimus autem Concilium Tridentinum in Belgio promulgatum esse cum expressa clausula; salvis vetustis ac inveteratis privilegiis & juribus patriae; quemadmodum latius in Prologomenis ostensum fuit: ideoque & hoc jus inconcussum permanlit.

XX. Hoc Belgarum privilegium etiamnum post Concilium Trid. agnovit S. Congregatio Cardinalium Concilii Trid. Interpretum 23. Junii 1615. Propositum enim fuit Sacrae Congregationi nomine Alberti Archiducis, Belgii Principis, per Philippum Masium ejusdem Principis in Curia Romana Orotorem: Cum in Burgundia, Brabantia, & Flandria, ac aliis Belgii partibus Domino Alberti Archiducis Austriae subiectis, inter alia Archiepiscoporum, & Episcoporum Synodalia statuta ex immemorialibus consuetudinibus, Concordatis, & Privilegiis notoriis earundem partium, huc usque in viridi tentum, & observatum sit omnium mcolarum, coram exteris Judicibus nullatenus evocabitum, causas praesertim appellatorias, Judicibus Synodalibus Patrie dumtaxat committi, & nihilominus inter alias Nuntiorum Apostolicorum Belgii facultates insertum asseratur in ultimum, easdem causas generaliter committendi, cognoscendi; ideo per Philippum Masium, pro eodem Alberto hic residentem, queritur, an per dictas facultates Nuntiorum Apostolicorum hic annexas, possit dictis Statutis, & Privilegiis aliquatenus derogatum censeri, juxta cap. 20. Sess. 24. De Reformat.

Huic propositioni hoc responsum repositum fuit: Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, facto prius verbo cum Sanctissimo D. N. Paulo PP. V. Respondit Sanctissimi & Patrum dicti Concilii intentionem non firmam esse, ac alias in reliquis illas permanentes dicti Capituli 20. Sess. 24. dispositione. Romae 23. Junii 1615. Signatum S. Cardinalis Lancelotti dictae Congregationis Praefectus.

Ex his elucet, etiam ex sententia S. Congregationis, Synodum Tridentinam noluisse per Decreta sua tamen generaliter expressa, derogare speciali & immemoriali Belgii consuetudini de non evocando: cujus consuetudinis & juris etiam exteri Scriptores, tamquam de re notoria meminere.

XXI. Ludovicus Guicciardinus Italus in generali Belgii descriptione ait: Pontifex, nullius omnino praetensionis vel correctionis praetextu, quemquam hominem, sive Ecclesiasticus, sive sit, sive Laicus, evocare potest extra Provincias. Unde si quid forte occurrat, oportet ut mittat, vel hic deputet Commissarios qui de praetensa causa cognoscant. Vide etiam Choppinum lib. 2. De S. P. tit. 4. num. 8. ubi ejusdem juris meminit.

XXII. Igitur Judices in Partibus hic dicuntur, qui in unaquaque Provincia delegantur: neque sufficeret, eos in ipsa Diocesi delegari, si Diocesis fore extra Provinciam & patriam rei vel appellati extenderet; sed deberet in ea parte Diocesis causa committi, quae intra Provinciam continetur.

XXIII. Eodem jure uti Regem Catholicum in Regnis Hispaniae, late probat Salgado De Supplicat ad Sanctissimum parte 2. cap. 11. refertque num. 97. generale consilium, quod supra Concilii Regii, quo dispositum fuit, exemptum non posse eligere Conservatorem extra haec Regna Hispaniae, ne naturales horum Regnorum molestantur, nec conveniantur extra Regnum.

XXIV. Quin & numer. 83. tradit Principem & Senatum posse evocatum ad Curiam Romanam defendere, ne extra Regna Hispaniarum extrahatur; tamquam (ait) hoc sit Regis proprium munus & Regale Officium, ne subditi talis molestia opprimantur; maxime cum Clerici, Ecclesiasticae, quae personae, cives reputentur, sintque pars populi & Reipublicae temporales, ad quorum protectionem simul tenetur Princeps.

XXV. Addit denique num. 101. Et ex identitate rationis, aliique motivis & inconvenientibus vitandis similiter decretum fuit per Senatum Supremum in Decreto 25. inter impressos, quod Episcopi Regni Aragonum habentes loca sibi subiecta in hoc Regno Hispaniae, Vicarios constituant in illis, coram quibus naturales conveniantur.

XXVI. Apud Gallos nullum posse extra Regnum conveniri seu citari, uno consensu testantur Regni illius Pragmatici astrictio Choppinus lib. 2. De S. P. tit. 4. num. 8. Politicis sanctionibus posteriorum temporum, Romana Sedes tenetur supremam illam sacrarum litium cognitionem demandare Galis Ecclesiarum Praefectis.

XXVII. Et Rebuffus ad Concordata tit. De causis dicit: Quando quis citatur extra Regnum practica est, ut ille ab abusu appellet ad Senatum, qui illum abusum in hoc regno reformat. Et vidi judicari, ut executor intimari possit, & citari tamquam pars: quia pars extra Regnum citari non potest, sic judicatum fuit anno 1534. die 15. Februarii in hoc Senatu contra executores cujusdam Abbatis in Sabaudia residentis.

XXVIII. Quin usus Regni Galliae habet, quod non sufficiat Judices committi in Patria & Diocesi; sed insuper ut sint intra limites & jurisdictionem Parlamentum, cui ipse reus est subiectus; testaturque Lucius in sua collectione Placitorum, a Pontifici diplomatis executore vel abutente, recte pro vocari, si de rebus Curialis dictionis extra eam datus fuerit. Confirmat deinde id ipsum per arretum de anno 1491. quo Parlamentum declaravit abusivam executionem rescripti delegatorum, quod si quibus Pontifex executionem mandaverat, extra Curiae ditionem dati essent.

XXIX. Eundem usum latius astruit, & nonnullis Parlamentorum Arrestis confirmat Carolus Fevretius lib. 4. de Abusu cap. 2. num. 10. Rationem illius usus allegans, quod in causis in Curia Ecclesiasticis tractandis, possint multa intervenire, quae cogant litigantes recurrere ad Curias Parlamentorum, vel pro interdicto de nihil innovando aut attentando, vel ut recipi queant tamquam appellantes ab Abusu; quod haud sine difficultate, longa mora, aliisque incommodis fieri posset, si hi Judices Delegati essent sub jurisdictione alterius Parlamentum, quam sub quo ipsi Litigantes domicilium habent.

XXX. Neque ab hoc usu Galliae dissona apparet praxis Belgica: nam & hic in Belgio pro limitibus Provinciae seu Patriae limites in hoc puncto reputari videntur, intra quos supremum Senatus Principem representans continetur: ut tum extra Patriam sive Provinciam citari vel conveniri dicantur, dum citantur seu conveniuntur ad locum alteri Senatui sive Parlamento subiectum. E contrario autem dicuntur citari in Patria sive Provincia, modo locus iudicii sit intra terminos supremi Senatui, sub quo domicilium habet citatus, tamen ipsa, & proprie loquendo, locus ad quem citatur, sit alterius Provinciae, ab ea in qua citatus moratur: puta si de Flandria quis citetur Mechliniam. Licet enim Mechlinia & Flandria sint diversa Provinciae, nihil

nihilominus, quia habent idem supremum Parlamentum, quoad praesentem articulum pro eadem Provincia reputantur.

XXXI. Districtus Parlamentum sive Provinciae late admodum se aliquando extendit: adeo ut etsi intra limites Provinciae quis citaretur, nonnumquam tamen ultra unam diem extra suam Diocesim in iudicium provocaretur: quod casu, licet non posset excipere contra eam citationem eo titulo, quod extra Provinciam evocaretur, posset tamen excipere, quod contra Constitutionem Bonifacii VIII. evocaretur ultra unam diem extra suam Diocesim: cui Constitutioni per Jus Belgarum de evocandis extra Provinciam, nullatenus in hoc puncto est derogatum.

CAPUT IV.

De Arbitris.

- 1 Arbitr interduum accipitur pro iudice ordinario, vel arbitro iuris.
- 2 Frequentius pro Arbitro ex compromisso electo.
- 3 Unde dicuntur compromissarii & recepti.
- 4 Quia compromissum.
- 5 Arbitrarius Arbitri dependet ex compromisso; nec illud egredi potest.
- 6 Hinc nec coram Arbitro institui potest reconventio.
- 7 Potest tamen Arbitr cognoscere de connexis & sine quibus causa in compromisso comprehensa determinari nequit.
- 8 Arbitr procedere non potest nisi constet de compromisso.
- 9 An compromissum debeat esse in scriptis?
- 10 Sententia Arbitri sine praevio compromisso an per consensum subsequente potest validari?
- 11 Compromissum potest in unum vel plures.
- 12 Si in plures fuerit simpliciter compromissum, uno absente etiam per contumaciam reliqui procedere non possunt de Jure Civili.
- 13 Secus obtinet de Jure Canonico.
- 14 Quis moribus circa hunc articulum sit receptum.
- 15 An compromissum recte fiat in duos cum praesentate assumendi tertium in casum dissensu.
- 16 Compromissum solet inseri poena, & quandam haec debeatur.
- 17 An solutio poenae liceat a Compromisso recedere.
- 18 An compromissa hodie fieri possint interposito iuramento.
- 19 De Jure Civili non potest in iudices ordinarios compromitti ut arbitros.
- 20 Potest tamen de Jure Canonico & quae ratio adversariis.
- 21 Potest utroque jure compromitti in iudices tamquam Arbitrarios.
- 22 Arbitrator non est proprie Arbitr nec forma iudiciali procedit.
- 23 Iudices se interponentes ut Arbitrarios agunt tantum partes amicabilem compromittunt.
- 24 Praecipue urgenda est concordia dum causa est dubia; & quomodo hac in parte peccare possint iudices urgendo partes ad concordiam in casu non dubio.
- 25 Improbandum quod iudices tantum cogent de concordia post factas expensas.
- 26 Hodie frequentius in eandem personam compromittitur tamquam Arbitrum & Arbitratorem.
- 27 Leges non admittunt appellationem a sententia Arbitri.
- 28 Ad scopum introductorum Arbitrorum est consensum.
- 29 Mores hodie admittunt reductionem a sententia Arbitri.
- 30 Hec reductio habet vim appellationis quoad effectum suspensionem.
- 31 Etiam a sententia Arbitri nulliter lata reducitur.
- 32 Ad quem a sententia Arbitri fiat reductio.
- 33 Reductio ad instar appellationis fieri debet intra decem dies.
- 34 In Brabantia facta post viginti dies non habet effectum suspensionem.
- 35 Licentia reducendi debet a Curia Regia peti per libellum.
- 36 Omnibus facilius reducendi licentiam Arbitria hodie solum esse sine effectu.
- 37 Quod remedium per Arbitria litibus finis imponatur?

I. Arbitr aliquando sumitur pro Iudice Ordinario, ut in L. 6. Cod. de Postulando; & quandoque pro eo qui de jure eligitur dum Iudex recufatur ex causa suspicionis; quem Doctores communiter vocant arbitrum juris, de quo infra titulo De Appellat. & Recusat.

II. Frequentius vero accipitur pro eo qui eligitur a partibus ex compromisso conventionali; & in hac significatione sumitur sub titulo Decretalium De Arbitris; uti & titulo Codicis De Receptis Arbitris & Digestorum De Receptis qui Arbitrium receperunt.

III. Hi Arbitri subinde etiam vocantur simpliciter compromissarii L. 41. ff. eod. eo quod litigantes in eum compromittant. Recipiunt enim & promittunt invicem litigantes stare sententiae Arbitri communi consensu electi; qui & recipit se pronuntiatum: & inde dicti sunt recepti.

IV. Partium autem conventio vel constitutio, qua promittunt utrumque se velle stare decisioni electi Arbitri dicitur compromissum: & uti recte notat Rebuffus in tractatu De Arbitris Glos. 2. compromissum est illa simultanea partium de stando arbitrio promissio.

V. Et quidem cum Arbitr auctoritatem iudicandi vel decidendi a lege non habeat; sed ex partium dumtaxat conventionione sive compromisso; ideo omnis ejus auctoritas ex ipso compromisso desumenda est. Unde ait Jurisconsultus in L. 2. §. 15. De Receptis qui Arbitrium &c. De officio Arbitri tractantibus sciendum est, omnem tractatum ex ipso compromisso sumendum; nec enim aliud illi licebit, quam quod ibi, ut efficere possit, cautum est: non ergo quodlibet statuere, Arbitr poterit, nec in re qualibet nisi quare compromissum est, & quatenus compromissum est.

VI. Quare interrogatus Innocentius III. utrum coram Arbitris reconventioni sit locus, respondit: quod licet in iudicio convenientem reconvenire valeatis, qui coram Iudice convenitur, coram Arbitris tamen reconvenire non potest: Cum Arbitri (ait) iudicare non valeant, nisi de iis tantum super quibus in eos exiterit compromissum, Cap. 6. De Arbitris.

VII. Haec nihilominus intelligenda sunt de iis quae omnino distincta sunt ab iis super quibus compromissum est. Si enim aliquid emergat dependens a principali negotio, recte de eo Arbitr cognoscit. Hinc dicit Pontifex, quod Arbitri etiam de restitutione cognoscere queant, si coram eis incidenter mota fuerit. Cap. 9. De Restit. in integ. similiter super interesse tamen in compromisso non expressum, pronuntiate potest Arbitr, citata L. 32. §. 5. Imo, uti communiter docent Interpretes, potest Arbitr de iis cognoscere sine quibus causa decidi non posset; quaeque ipsi causa adeo connexa sunt, ut, nisi una decidantur, causae plena decisio haberi nequeat. Vide Tuldenum ad Codicem tit. De Receptis Arbitris.

VIII. Interim cum auctoritas Arbitri petenda & mensuranda sit ex forma compromissi; primum de ipso compromisso constare debet, antequam Arbitr procedat. Compromissum autem aut submissum in Arbitros debet scribi (ait Damhouderus in Praxi Rerum Civil. cap. 204.) ac tum scriptum illud debet authenticari per aliquem Iudicem, Notarium, Tabellionem, Graphiarium, aut per aliam similem personam publicam idque praesentibus testibus, quia Arbitr secundum hoc fundamentum, ad conscriptam illam, & acceptam auctoritatem debet instituire ac producere suum Processum, ac eam conscriptam facultatem nullo modo excedere.

IX. Imo dicit Rebuffus in tract. De Arbitris art. 1. Glos. 2. numer. 10. Oportet quod probetur arbitrium per litteras, alioquin Iudex semper procedere poterit. Vide notas Nicolai Tuldeni ad citatum locum Damhouderi; item ad cap. 208. ubi monet opinionem Rebuffi apud nos non servari.

X. Observat quoque Antonius Faber ad Codicem lib. 2. tit. 38. Definit. 1. Et si valere non potest Arbitrorum sententia, quam nostri laudum dicunt, si non praecedat compromissum: Si tamen sententiae litigatores consenserint, haec tamen confirmabitur, ut valeat in vim pacti, sive tacitus consensus intervenierit.

XI. Compromitti potest, tam in unum, quam in plures;